

doi: 10.5281/zenodo.4966586

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНО-ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ІЗ РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА ЩОДО ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ

The Features of Correctional and Speech Therapy Work with Children with Disorders' Autism Spectrum in the Formation of Speech Activity

Iryna Yakovenko

Ph.D. in Pedagogy, Lecturer,

Bohdan Khmelnytskyi Melitopol State Pedagogical University

irinka.yakovenko@ukr.net

Annotation: *The article identifies the key features of autism in preschool children. Autism has been shown to affect all parts of a child's brain and is characterized by social interactions, interpersonal communication disorders, limited interests, and stereotypes. The study examined forms of autism in accordance with ICD-10. Peculiarities of the child with autism spectrum disorders speech development have been determined. The formation of speech activity of children with autism spectrum disorders methods of work: methods for replenishing vocabulary (ABA method), sign language, communicative image exchange system (PECS). Emphasis is placed on the complexity of work with children of this category: the method of speech therapy massage O. Novikova, articulation gymnastics according to the methodical recommendations of O. Krause, exercises on sensory integration according to the method of E. Rufus, Montessori didactic materials.*

Key words: *autism, children with autism spectrum disorders, correctional and speech therapy work, formation of speech activity.*

Вступ **Introduction**

Термін аутизм вживається як скорочений відповідник дефініцій «Розлади загального розвитку» у МКХ-10 (де форми аутизму мають шифр F 84.0 – F 84.9) та «Первазивні розлади розвитку» у DSM-V (американська система захворювань психіки, де аутизм з усіма його формами об'єднано у категорію РАС) та уживаного в клінічній практиці терміна «Розлади спектру аутизму» (Уніфікований клінічний протокол, 2014).

Аутизм (розлади аутистичного спектру) – одна з тяжких форм патології розвитку, яка характеризується порушенням соціальної взаємодії, мовлення та можливості розуміння емоційного стану оточуючих (Синьов, Шульженко, 2012). Аутизм впливає на всі ділянки мозку дитини і характеризується наявністю у дитини стереотипної поведінки у ранньому віці: погана реакція (відсутність) відгуку на власне ім'я; зазвичай відбувається затримка темпу мовлення; порушення комунікативної сфери (не може висловитися з приводу бажання чогось); може періодично виникати порушення слуху; не виконує прохання дорослих через відсутність комунікативної взаємодії і небажання спілкуватися; у більшості випадків у дитини наявне порушення порогу чутливості (майже не реагує на больові відчуття); дитина замість гри з іграшкою віддає перевагу структуруванню предметів за формою, кольором; наявні проблеми з візуальним контактом (дитина не дивиться у вічі

співрозмовнику); батьки констатують факт ізольованості дитини від соціуму (Купчак, 2011).

Проблема розвитку дитини з порушеннями аутистичного спектру стала ключовою у дослідженнях зарубіжних учених: Н. Asperger, L. Bender, M. Bristol, S. Harris, В. Hermelin, L. Kanner. Різні аспекти аутизму досліджувалися вітчизняними науковцями та практиками: Я. Багрій, Н. Базимою, І. Марценківським, К. Островською, Т. Скрипник, В. Тарасун, Г. Хворовою, А. Чуприковим, Д. Шульженко та іншими.

Мета статті – дослідити особливості корекційно-логопедичної роботи з дітьми із розладами аутистичного спектру щодо формування мовленнєвої активності.

Методи та методики дослідження *Methods and Techniques of the Research*

Корекційно-логопедична робота з приводу формування мовленнєвої активності дітей з порушеннями аутистичного спектру проводилася на базі Освітньо-наукового центру соціокультурного розвитку дитини Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького протягом 2020-2021 року.

У роботі крім стандартних методик для поповнення словникового запасу дітей з порушеннями аутистичного спектру, таких як метод АВА (розвиток функціональної мови. Поведінковий підхід, який зосереджений на внутрішній мотивації); мова жестів (розвиток сприймання, мова жестів як вид комунікації. Поведінковий підхід, орієнтований на спілкування жестами), комунікативна система обміну зображеннями – PECS(розвиток навичок спілкування за допомогою правильно підібраних картинок. Метод орієнтований на підбір і використання потрібних картинок у певних ситуаціях), було задіяно методику логопедичного масажу О. Новікової, артикуляційну гімнастику за методичними рекомендаціями О. Краузе та напрацювання спеціаліста по сенсорній інтеграції Є. Руф. Також було використано дидактичні Монтессорі-матеріали.

Результати *Results*

При роботі з дітьми даної категорії важливо враховувати форму аутизму (відповідно МКХ-10): легка чи важка. До важких форм порушення аутистичного спектру відносять F 84.00, F 84.20, F 84.30, F 84.40. Особливості характеристики: дана категорія потребує спеціальних освітніх програм, серйозного лікування, корекції розвитку та реабілітації. І навіть даних заходів буває недостатньо для повноцінного існування.

До легких форм (відповідно МКХ-10) відносять F 84.10, F 84.50. Особливості характеристики: діти з легкою формою розладу аутистичного спектру за умови своєчасного виявлення захворювання і корекції успішно навчаються в ЗНЗ та взаємодіють у соціумі. У даної групи констатується рівень IQ вищий від середньостатистичного. Важко вдається соціальна комунікація. Також в ранньому віці простежується порушення або відсутність мовлення.

Доречно також звернути увагу, що мовленнєвий розвиток дитини з порушеннями аутистичного спектру характеризується певними особливостями:

- у період раннього онтогенезу дитина не посміхається у відповідь дорослому;
- спостерігається відсутність мовлення до року (немає навіть лепету);
- у дитини відсутній вказівний жест та бажання гратися з іграшками;
- до півтора року дитина не вимовляє слів, а у два роки наявна відсутність словосполучень, у три роки – речень;
- наявність замість мовлення ехолалій після трьох років (Копаниця, Мороз, 2019).

Таким чином, проаналізувавши особливості формування і розвитку мовлення дітей із розладами аутистичного спектру, у нашій роботі крім методик на поповнення словникового запасу було застосовано вправи по сенсорній інтеграції Є. Руф («Бутерброд», «Обертання», «Кокон», «Шестерня», «Черепашка»), методику логопедичного масажу О. Новікової (корекція рухливості артикуляційного апарату. Були використані зонди: «Вилочка», «Вісімка», «Саночки», «Сокирка», «Хрестовина», «Стілець», «Щипчики», «Підтягувальний», «Лебідонька»), артикуляційну гімнастику за методичними прийомами О. Краузе (розвиток рухливості вегетативного мовленнєвого апарату, відпрацювання повноцінних рухів артикуляційних органів для вимови того чи іншого звуку), дидактичні Монтессорі-матеріали: вправи на перекладання предметів («Перекладання рукою», «Перекладання ложкою», «Перекладання великим пінцетом одного великого предмета з піал з низькими бортами»), роботу з кухликами, з ситом та маленькими сенсорними коробками.

При роботі щодо активізації мовлення було визначено ключову роль принципу зорового контакту із застосуванням певного жесту перед початком мовленнєвої діяльності. Також було відмічено можливість розвитку пасивного словника за рахунок наявних ехолалій у мовленні дитини (відтворення простих слів).

Висновки **Conclusions**

При корекційно-логопедичній роботі з дітьми із розладами аутистичного спектра щодо формування мовленнєвої активності обов'язковим є враховувати форми аутизму. Крім стандартних методик на розвиток пасивного та активного словника доречно використовувати вправи сенсорної інтеграції на тілесно-орієнтований простір, логопедичний масаж, артикуляційну гімнастику, дидактичні Монтессорі-матеріали. Також необхідно пам'ятати про роль зорового контакту з використанням жестів перед початком мовленнєвої діяльності дітей, що не говорять або мають лише пасивний словниковий запас. При роботі актуальним є використання ехолалій як основи для формування мовлення дитини з розладами аутистичного спектру.

Література **References**

Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги та медичної реабілітації. (2014). *Розлади спектру аутизму (розлади загального розвитку)*. Retrieved from http://ndips.org/assets/dod_dn_20140731_0_ukp.pdf

Купчак, О. М. (2011). Система логопедичної корекція з дітьми із розладами спектру аутизму. *Актуальні питання корекційної освіти*, 2, 97-105. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/apko_2011_2_14

Синьов, В. М. & Шульженко, Д. І. (2012). Особливості умови соціалізації дітей з аутистичними порушеннями. *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*, 21, 251-255. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2012_21_66

Копаниця, В. А. & Мороз, Л. В. (2019). Особливості корекційно-логопедичнох роботи серед дітей із розладами аутистичного спектру, *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації* (м. Суми, 15 лютого 2019 р.), (16-18). Суми: ФОП Цьома С. П. Retrieved from https://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/6698/1/ilovepdf_com-17-19.pdf

